

ΓΝΩΜΗ της Ο.Κ.Ε.

“Αναμόρφωση του Επενδυτικού
Νόμου 3299/2004”
(Κυβερνητική Πρόταση)

Αθήνα, 4 Οκτωβρίου 2006

Διαδικασία

Στις 16/8/06, ο Υφυπουργός Οικονομίας και Οικονομικών κ. **Χρήστος Φώλιας** απέστειλε προς γνωμοδότηση στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (Ο.Κ.Ε.) Ερωτηματολόγιο αναφορικά με την Αναμόρφωση του Επενδυτικού Νόμου 3299/2004.

Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε. συνέστησε Επιτροπή Εργασίας αποτελούμενη από τους κ.κ. **Χαράλαμπο Κεφάλαια, Νίκο Σκορίνη, Ιωάννη Στεφάνου, Στέφανο Λαιμό, Γεώργιο Κουτσιμπογιώργο, Νικόλαο Λιόλιο και Χρήστο Σπίρτζη.**

Ως πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε ο κ. **Χ. Κεφάλαια**. Ως εμπειρογνώμονες ορίστηκαν οι κ.κ. **Χρήστος Ιωάννου, Πέτρος Λινάρδος Ρυλμόν, Φώτης Σκουλαρί-**

κης και Σταύρος Αυγερινόπουλος. Από πλευράς Ο.Κ.Ε. μετείχε η Επιστημονική Συνεργάτης **Δρ. Αφροδίτη Μακρυγιάννη**, η οποία είχε και τον επιστημονικό συντονισμό της Επιτροπής.

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της, σε τέσσερις (4) συνεδριάσεις, ενώ η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίασή της, στις 26.09.2006.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., στην οποία εισηγητές ήταν οι κ.κ. **Χ. Κεφάλαια** και **Γ. Κουτσιμπογιώργος**, αφού ολοκλήρωσε τη συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίαση της **4ης Οκτωβρίου 2006**, διατύπωσε την υπ' αριθ. **160** Γνώμη της Ο.Κ.Ε.

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ο.Κ.Ε., θεωρεί ιδιαίτερα θετική την πρόσκληση διαβούλευσης εν όψει της αναμόρφωσης του Επενδυτικού Νόμου και προσέρχεται με εποικοδομητική διάθεση σε αυτήν τη διαδικασία.

Η διαδικασία διαβούλευσης στο πλαίσιο του «κοινοτικού κεκτημένου» πρέπει να λαμβάνει χώρα έγκαιρα και αποτελεσματικά. Αυτή είναι μια καθιερωμένη πρακτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, και σε αυτήν προχώρησε και το ΥΠΟΙΟ για ένα θέμα τόσο κρίσιμο όσο ο Επενδυτικός Νόμος της χώρας για την περίοδο 2007-2013.

Η Ο.Κ.Ε., ως το κύριο όργανο κοινωνικού διαλόγου και αποδεχόμενη από

την ίδια τη φύση της τη μέγιστη σημασία της όλης διαδικασίας της διαβούλευσης στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, ανταποκρίθηκε άμεσα στην παρούσα πρόσκληση, παρότι μία τέτοια ενέργεια δεν εντάσσεται στις συνήθεις δραστηριότητές της (Γνωμοδοτήσεις επί συγκεκριμένων Σχεδίων Νόμων, Γνώμες Πρωτοβουλίας για μείζονος ενδιαφέροντος θέματα).

Ειδικότερα, η Ο.Κ.Ε. προχωρεί στη διατύπωση γενικών προτάσεων επί των θεμάτων που τίγονται στο ερωτηματολόγιο που έχει αποσταλεί στο πλαίσιο της διαβούλευσης και επιφυλάσσεται να τοποθετηθεί λεπτομερέστερα επί του Σχεδίου Νόμου που ετοιμάζεται.

Β. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ 3299/2004

Βασική προϋπόθεση σχεδιασμού μιας ολοκληρωμένης αναπτυξιακής στρατηγικής αποτελεί η βασισμένη στη γνώση αποτίμηση και αναλυτική αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης και των αποτελεσμάτων των υλοποιούμενων πολιτικών. Σε μία τέτοια διαδικασία αποτίμησης και αξιολόγησης θα πρέπει να βασισθεί και η διαδικασία αναμόρφωσης του υφιστάμενου επενδυτικού νόμου, ο οποίος αποτελεί κύρια συνιστώσα του αναπτυξιακού σχεδιασμού της χώρας.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι υπό κανονικές συνθήκες ο σχεδιασμός αποτελεσματικής πολιτικής ενισχύσεων προϋποθέτει ανάλυση στοιχείων για την προσφορά επιχειρηματικών κεφαλαίων και τις επενδύσεις στην περιφέρεια και την τοπική οικονομία σε σύγκριση με τους εθνικούς μέσους όρους (π.χ. εξέλιξη άντλησης κεφαλαίων και επενδύσεων, μέρος ενισχυόμενων επενδυτικών προγραμμάτων επί συνόλου επενδύσεων, ποσοστό νέων επιχειρήσεων, κατανομή ενισχύσεων και επενδύσεων ανά ύψος και μέγεθος επιχειρήσεων, υποβληθέντα επιχειρηματικά σχέδια σε σύγκριση με τα πραγματοποιηθέντα ανά κλάδο, κ.λπ.). Επιπρόσθετα, είναι αναγκαία η διαμόρφωση μεθόδου αξιολόγησης των αποτελεσμάτων από την υλοποίηση του Επενδυτικού Νόμου, που να αναδεικνύει τις επιπτώσεις του σε επίπεδο επιχειρήσεων, κλάδων, απασχόλησης και σε σχέση με τους στόχους, οι οποίοι έχουν τεθεί.

Στο σημείο αυτό και ως αρνητικό σημείο εκκίνησης θα πρέπει να αναφερθεί ότι η διαδικασία της διαβούλευσης αλλά και η όλη διαδικασία αναθεώρησης του Επενδυτικού Νόμου ξεκίνησε χωρίς να είναι διαθέσιμα τα στατιστικά στοιχεία για μία συστηματική αξιολόγηση του ισχύοντος νόμου και για τον προσδιορισμό της συμπληρωματικότητάς του με τα επιχειρησιακά προγράμματα του τρέχοντος ΚΠΣ. **Τα στοιχεία που είναι διαθέσιμα είναι πολύ γενικά και δεν περιλαμβάνουν τις επενδύσεις που εντάσσονται στην κατηγορία των φορολογικών απαλλαγών. Για κρίσιμα θέματα, όπως (και) ο (τελευταίος) επενδυτικός νόμος της χώρας για το 2007-2013, είναι αναγκαίο οι υπηρεσίες του υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών να «προσχωρήσουν» στην καθιερωμένη, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πρακτική, όπου η κάθε αρμόδια αρχή προσέρχεται στη διαβούλευση με ολοκληρωμένη ποσοτική και ποιοτική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου.**

Η έλλειψη αναλυτικών στατιστικών στοιχείων, τα οποία πρέπει απαραίτητως να υπάρχουν στην εισηγητική έκθεση του υπό διαμόρφωση νομοσχεδίου, όπως προαναφέρθηκε, καθιστά αδύνατη τη διατύπωση από την Ο.Κ.Ε. συγκεκριμένων προτάσεων αναμόρφωσης του Νόμου και η οποιαδήποτε προσέγγιση περιορίζεται στη διατύπωση γενικών κατευθύνσεων και αρχών.

Γ. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ο ουσιαστικός και αντικειμενικός σκοπός οποιασδήποτε επενδυτικής δαπάνης είναι η βελτίωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας μίας επιχείρησης. Όλες οι επιχειρήσεις για την επιβίωσή τους, μέσα στο σημερινό παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον, είναι υποχρεωμένες να είναι ανταγωνιστικές, δηλαδή να παράγουν προϊόντα τεχνολογικά βελτιωμένα ή να παράγουν και να πωλούν φθηνότερα προϊόντα της ίδιας ποιότητας. Η αναγκαιότητα αυτή οδηγεί στον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού εξοπλισμού, στη βελτίωση του επιπέδου οργάνωσης και παραγωγής αλλά και στον προσανατολισμό σε διαδικασίες έρευνας και καινοτομίας. Συνεπώς, οι επενδύσεις μπορούν να ανταποκρίνονται σε ποικίλους σκοπούς και σε διάφορες φιλοδοξίες.

Ένας επενδυτικός νόμος, και ειδικότερα ο υπό αναμόρφωση επενδυτικός νόμος 3299/04¹, πρέπει να ανταποκρίνεται στη φιλοσοφία της βελτίωσης της απόδοσης οποιασδήποτε επιχείρησης μικρής ή μεγάλης, με ίσους όρους και ευκαιρίες, με απλούστευση των διαδικασιών και περιορισμό στο ελάχιστο της γραφειοκρατίας και πάνω από όλα με γρήγορη και άρτια αξιολόγηση των υποβαλλομένων επενδυτικών προτάσεων.

Ειδικότερα, η αναμόρφωση του Επενδυτικού Νόμου πρέπει να ενσωματώσει πλήρως τα νέα στοιχεία που περιλαμβάνονται στις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα 2007-2013, οι οποίες αποτελούν «ένα νέο μέσο ενισχύσεων για την ενθάρρυνση της ίδρυσης νέων μικρών

επιχειρήσεων στις μειονεκτικές περιφέρειες, με διαφοροποιημένα ανώτατα όρια ενίσχυσης ανάλογα με την εκάστοτε περιφέρεια». Αυτό είναι αναγκαίο από τις συνεχώς αυξανόμενες ενδείξεις ότι υπάρχουν σημαντικοί φραγμοί στην ίδρυση νέων επιχειρήσεων στην Κοινότητα (και ακόμη περισσότερο στην Ελλάδα), φραγμοί οι οποίοι είναι περισσότερο ισχυροί στις μειονεκτικές περιφέρειες.

Στην εν εξελίξει αναθεώρηση του επενδυτικού νόμου 3299/2004, λόγω του προαναφερόμενου νέου ευρωπαϊκού πλαισίου για κρατικές ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα, υπάρχει ανάγκη περαιτέρω έμφασης στην αποτελεσματικότητα των ενισχύσεων, η οποία συνδέεται τόσο με τη βιωσιμότητά των ενισχυόμενων επενδύσεων, όσο και με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ίδιων των ενισχύσεων. Ειδικότερα οι ενισχύσεις αποτελούν κίνητρο για την αντιμετώπιση της αγοράς των ανεπαρκειών της αγοράς επιχειρηματικών κεφαλαίων και όχι για την υποκατάστασή της. Η έλλειψη ιδίων κεφαλαίων ή/και εξασφαλίσεων μπορεί να φέρει ένα επενδυτικό σχέδιο αντιμέτωπο με περιοριστικές συνθήκες χρηματοδότησης. Οι κρατικές ενισχύσεις είναι αποτελεσματικές όταν «μοχλεύουν» επενδύσεις που διαφορετικά δεν θα πραγματοποιούνταν, ενώ στερούνται αποτελεσματικότητας όταν «παραγκωνίζουν» εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης.

Ο πρωτεύων ρόλος των κριτηρίων αποτελεσματικότητας στην αναθεώρηση του επενδυτικού νόμου επιβάλλεται και λόγω της στενότητας των δημόσιων πόρων για κρατικές ενισχύσεις, αλλά και της ανα-

1. Γνώμη 122, «Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη και την Περιφερειακή Σύγκλιση», Δεκέμβριος 2004.

γκαιότητας «απεξάρτησης» από αυτές, κατά την περίοδο 2011-2013 σταδιακά, και εντεύθεν ριζικά.

Στο πλαίσιο αυτό επομένως και σε μία καταρχήν γενική αξιολόγηση, η Ο.Κ.Ε. επισημαίνει:

A. Ο ισχύων νόμος, λόγω του περιορισμένου ύψους των διατιθέμενων πόρων, και παρά την αύξηση του ύψους των επιδοτήσεων, καλύπτει ένα περιορισμένο ποσοστό των συνολικών επενδύσεων, οι οποίες πραγματοποιούνται. Επιπρόσθετα προβλήματα δημιουργούνται και από τις σημαντικές καθυστερήσεις εκταμίευσης των εγκεκριμένων ποσών. Οι προαναφερόμενες διαπιστώσεις θέτουν εύλογα ερωτήματα ως προς την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα του αναπτυξιακού Νόμου.

Το ζητούμενο σήμερα είναι, κατά κοινή αποδοχή, η μετάβαση σε δραστηριότητες εντάσεως γνώσης των παραδοσιακών δραστηριοτήτων και η υποστήριξη της ανάπτυξης νέων δραστηριοτήτων υψηλής τεχνολογικής έντασης. Μια τέτοια μετεξέλιξη της παραγωγικής δομής είναι κατά κύριο λόγο συνάρτηση της προσφοράς νέων γνώσεων, την οποία μπορούν να αξιοποιήσουν οι επιχειρήσεις και οι υπόλοιπες οικονομικές δραστηριότητες. Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι, εφόσον οι επενδύσεις που επιχορηγούνται είναι ένα μικρό ποσοστό των συνολικών επενδύσεων, θα πρέπει να τεθούν αυστηρά κριτήρια ελέγχου, ώστε να επιλέγονται οι πλέον καινοτόμες, οι οποίες μακροχρόνια βελτιώνουν την ανταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητα των επιχειρήσεων.

Παλαιότερα η καινοτομία σε μεγάλο βαθμό συνδέονταν με τον εκσυγχρονισμό του μηχανολογικού εξοπλισμού. Και από τη στιγμή που κάποιες επιχειρήσεις

μπορούσαν να καινοτομήσουν με αυτό τον τρόπο, η νέα γνώση μπορούσε πλέον να επεκταθεί στην υπόλοιπη παραγωγική δομή. Κατά τη σημερινή όμως περίοδο έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις διαχωρίζουν την υλοποίηση καινοτομιών από την αγορά νέου μηχανολογικού εξοπλισμού. Η μετάβαση στην οικονομία της γνώσης εξαρτάται από την ανάπτυξη δραστηριοτήτων, όπως η έρευνα, η εκπαίδευση, η συγκέντρωση πληροφοριών για τις αγορές και τα προϊόντα ή για τις νέες οργανωτικές και τεχνολογικές εξελίξεις, που πραγματοποιούνται σε θεσμούς, ιδρύματα και φορείς, για να διαχυθούν στη συνέχεια στο σύνολο των επιχειρήσεων. Η υλοποίηση καινοτομιών από τις επιχειρήσεις είναι σε μεγάλο βαθμό συνάρτηση της δυνατότητας ανάπτυξης ή αξιοποίησης δραστηριοτήτων έρευνας και ανάπτυξης, της δυνατότητας εξειδικευμένης εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και της μεταξύ τους συνεργασίας.

Η ενίσχυση των επενδυτικών δαπανών, επομένως, πρέπει να επεκταθεί και σε άυλες επενδύσεις, από τις οποίες εξαρτάται πλέον σε καθοριστικό βαθμό η καινοτομία, σε συνδυασμό ή όχι με επενδύσεις σε παραγωγικό εξοπλισμό. Οι δαπάνες για την ενίσχυση της υιοθέτησης καινοτομιών από τις επιχειρήσεις πρέπει να αφορούν σε μεγάλο βαθμό τις δαπάνες παραγωγής και διάδοσης της γνώσης, οι οποίες θα αξιοποιηθούν από ένα μεγάλο αριθμό μεσαίων και μικρών επιχειρήσεων.

B. Οι περιφέρειες και οι περιοχές με υψηλά ποσοστά ανεργίας και χαμηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ, σε σύγκριση με τον εθνικό μέσο όρο, πρέπει να ενισχυθούν περισσότερο από τις κρατικές πολιτικές. Οι πολιτικές αυτές θα πρέπει πέραν των επιδοτήσεων να περιλαμβάνουν μία

ολοκληρωμένη προσέγγιση του προβλήματος της ανάπτυξης και της απασχόλησης, γεγονός που σημαίνει ότι χρειάζεται καταρχήν να τεθούν σε αυτό το επίπεδο στόχοι σχετικά με τους κλάδους που είναι δυνατόν και επιθυμητό να ενισχυθούν και να βελτιωθεί το επιχειρηματικό περιβάλλον με την ανάπτυξη και ενίσχυση θεσμών παραγωγής γνώσης και στήριξης των επιχειρήσεων ή άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων.

- Γ. Η αύξηση της απασχόλησης και η αποφασιστική μείωση του ποσοστού των ανέργων πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο όλων των πολιτικών ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης, επομένως και στο βασικό πυρήνα του υπό αναμόρφωση επενδυτικού νόμου. Αυτό σημαίνει

ότι η επιλογή των στόχων της ανάπτυξης, κατά περιφέρεια της χώρας, πρέπει να συνδυάζει επιδιώξεις στον τομέα της μεγέθυνσης και επιδιώξεις στον τομέα της απασχόλησης. Τα μέχρι σήμερα στοιχεία δεικνύουν ότι ο υφιστάμενος αναπτυξιακός νόμος δεν έχει να επιδείξει ικανοποιητικά στοιχεία όσον αφορά τον τομέα της απασχόλησης, καθώς το μέσο κόστος δημιουργίας μίας θέσης εργασίας αυξήθηκε σημαντικά προσεγγίζοντας περίπου τις 350 χιλ. ευρώ. Στο νέο επενδυτικό Νόμο θεωρείται επιβεβλημένη η σύνδεση της επιδότησης με τον αριθμό των δημιουργούμενων νέων θέσεων απασχόλησης συναρτήσει των εφαρμοζόμενων πολιτικών ενίσχυσης της απασχόλησης και σύμφωνα πάντα με τη Στρατηγική της Λισσαβώνας.

Α. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

1. Ενισχυόμενες Δραστηριότητες

Οι κρατικές ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα αποσκοπούν στο να προάγουν την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή των περιφερειών της χώρας ως σύνολο, χαρακτηριστικό που τις διακρίνει από άλλες οριζόντιες ενισχύσεις που επιδιώκουν στόχους κοινού ενδιαφέροντος. Στη βάση της οπτικής αυτής που χαρακτηρίζει όλες τις τοποθετήσεις σε ζητήματα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της Ο.Κ.Ε., κρίνεται σκόπιμο να λαμβάνουν αυξημένες ενισχύσεις οι επενδυτικές δραστηριότητες σε περιφέρειες που παρουσιάζουν μεγαλύτερη υστέρηση και συγκεκριμένα οι επενδυτικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στις ορεινές-προβληματικές και νησιωτικές περιοχές, σύμφωνα και με τη σχετική κοινοτική οδηγία. Αν πραγματικά θέλουμε να ενισχύσουμε την αποκέντρωση και την παραμονή των κατοίκων στις περιοχές αυτές, επιβάλλεται μια επιπλέον ενίσχυση της τάξης του 5-10%, σε σχέση με τις λοιπές περιοχές.

Στη συνέχεια και αναφορικά με τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, ο σημαντικός ρόλος τους τόσο στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, όσο και στην αύξηση της απασχόλησης, καθιστά επιτακτική την περαιτέρω ενίσχυσή τους για επενδύσεις εκσυγχρονισμού και επέκτασης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορθά αποφάσισε να εισάγει στις Κατευθυντήριες Γραμμές ιδιαίτερη πρόβλεψη για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα 2007-2013, επομένως και ο αναθεωρημένος επενδυτικός νόμος πρέπει να αξιοποιήσει πλήρως αυτή την πρόβλεψη για την ενίσχυση: α) μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων και β) νεοϊδρυθεισών μικρών επιχειρήσεων. Ειδικότερα προτείνονται τα ακόλουθα:

- ι) για την Πριμοδότηση μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων τα ανώτατα όρια των ενισχύσεων του 40% είναι δυνατόν να προσαυξηθούν κατά 20%, για τις μικρές επιχειρήσεις, και κατά 10% για τις μεσαίες,
- ii) οι ενισχύσεις προς νεοϊδρυθείσες μικρές επιχειρήσεις είναι επίσης στρατηγικής σημασίας. Ενώ οι νέες μικρές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν δυσκολίες σε ολόκληρη την ΕΕ, φαίνεται ότι η οικονομική ανάπτυξη των ενισχυόμενων περιφερειών παρεμποδίζεται από το σχετικά χαμηλό επίπεδο επιχειρηματικότητας, και ιδίως από το χαμηλότερο, σε σχέση με τον μέσο όρο, αριθμό επιχειρήσεων που αρχίζουν τις δραστηριότητές τους (start-ups). Έτσι, κρίνεται αναγκαία η καθιέρωση μιας νέας μορφής ενίσχυσης, η οποία θα μπορεί να χορηγείται επιπλέον των περιφερειακών επενδυτικών ενισχύσεων, έτσι ώστε να παρέχονται κίνητρα προς τις νέες επιχειρήσεις και εκείνες που διανύουν το πρώτο στάδιο ανάπτυξης στις ενισχυόμενες περιφέρειες.

Για την αποτελεσματική στόχευση της νέας αυτής μορφής ενίσχυσης, προτείνεται αυτή να κλιμακώνεται ανάλογα με τις δυσκολίες κάθε κατηγορίας περιφερειών. Για να αποφεύγεται κάθε μη αποδεκτός κίνδυνος νόθευσης του ανταγωνισμού, συμπεριλαμβανόμενου του κινδύνου εκτοπισμού υφιστάμενων επιχειρήσεων, η νέα αυτή ενίσχυση θα πρέπει, για μια αρχική περίοδο τουλάχιστον, να περιορίζεται αυστηρά στις μικρές επιχειρήσεις, να έχει περιορισμένο ύψος και να μειώνεται με την πάροδο του χρόνου.

Τέλος, σημειώνεται ότι επιβάλλεται να ενεργοποιηθούν εκείνες οι ενισχυόμενες δραστηριότητες, οι οποίες παραμένουν

ανενεργές, λόγω εκκρεμότητας έκδοσης των ΚΥΑ (επενδύσεις αθλητικού τουρισμού, spa, διακομιστικά κέντρα, κ.λπ.).

Πρόσθετες δραστηριότητες

Εφόσον βασική στόχευση του νέου Επενδυτικού Νόμου είναι η τόνωση της επενδυτικής δραστηριότητας σε τομείς που προάγουν το κοινωνικό όφελος, δεν νοείται η διατήρηση του αποκλεισμού (Ν. 3299/04) από την πολιτική ενισχύσεων δυναμικών και προσοδοφόρων κλάδων του τομέα των υπηρεσιών, όπως εκείνων της επισκευής αυτοκινήτων, του επισιτισμού ή ακόμη και των μικρών τουριστικών επιχειρήσεων.

Επιπρόσθετα, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι ο υφιστάμενος αναπτυξιακός Νόμος 3299/04 δεν ενισχύει δραστηριότητες, οι οποίες αφορούν:

- Στην παραγωγή γεωργικών προϊόντων (πρωτογενής τομέας), και συγκεκριμένα την ίδρυση ή επέκταση επιχειρήσεων πέραν του 20% στους τομείς φυτικής και ζωικής παραγωγής π.χ. ιδρύσεις ή εκσυγχρονισμοί θερμοκηπίων πέραν του 20%, βοοτροφικών και αιγοπροβατοτροφικών μονάδων κ.λπ.
- Στον τομέα της μεταποίησης γεωργικών προϊόντων ζωικής προέλευσης, η ίδρυση μικρών σφαγείων σε μειονεκτικές-ορεινές και νησιωτικές περιοχές της χώρας (οδηγία 75/268/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 28ης Απριλίου 1975) στα πλαίσια καθετοποίησης της παραγωγής.
- Στον παραπάνω τομέα (μεταποίηση γεωργικών προϊόντων ζωικής προέλευσης) θα πρέπει να ενισχύεται η ίδρυση μονάδων παραγωγής γαλακτοκομικών-τυροκομικών προϊόντων και στις περιπτώσεις: α) όπου αποδεδειγμένα υπάρχει έλλειμμα μεταποιητικής δραστηριότητας του γάλακτος στη συγκεκριμένη περιοχή, και β) καθετοποίησης της παραγωγής

ζωικής διαδικασίας (π.χ. κτηνοτρόφοι, οι οποίοι αποφασίζουν να μεταποιήσουν οι ίδιοι το παραγόμενο από το κοπάδι γάλα τους).

- Επίσης, κρίνεται σκόπιμο να ενισχυθούν επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών όταν αυτές εγκαθίστανται σε ΒΙ.ΠΕ., ΒΙΟ.ΠΑ, Τεχνολογικά Πάρκα και συνδέονται άμεσα με την ανάπτυξη υψηλής τεχνολογίας, ή εξειδικευμένης τεχνογνωσίας για τη λειτουργία επιχειρήσεων που ανήκουν σε τομείς προτεραιότητας για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Τέλος, και σαν γενική παρατήρηση, που αφορά όμως κυρίως τα επενδυτικά σχέδια παραγωγής και μεταποίησης γεωργικών προϊόντων, σημειώνεται ότι η Υπουργική Απόφαση που θα καθορίζει ποια επενδυτικά σχέδια υπάγονται στο νέο αναπτυξιακό νόμο και ποια όχι, θα πρέπει να είναι έτοιμη με την έναρξη του νέου Νόμου δηλαδή την 1-1-2007. Άλλωστε από τα στοιχεία του Ν. 3299/04, ο πρωτογενής τομέας είχε συμμετοχή μόνο με το 5,75% των εγκριθέντων επενδύσεων.

2. Ειδικές επενδύσεις

Όσον αφορά τις Ειδικές Επενδύσεις, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι θα πρέπει να ενισχύονται αυτές που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την εξοικονόμηση, ή την παραγωγή ενέργειας και την προστασία του περιβάλλοντος. Αυτό που θα δώσει πραγματική ώθηση στις συγκεκριμένες επενδύσεις κρίνεται ότι θα είναι η «βελτίωση» της διαδικασίας αδειοδότησης τέτοιου είδους επενδύσεων, στη βάση της δημιουργίας περιβάλλοντος ευελιξίας και μείωσης της γραφειοκρατίας. Επίσης, κρίνεται σκόπιμο να δοθούν επιπρόσθετα κίνητρα, πέρα από τις υφιστάμενες περιφερειακές ενισχύσεις, για τις ειδικές επενδύσεις στις μειονεκτικές περιφέρειες, σε αναγνώριση των ιδιαίτερων δυσκολιών που αντιμετωπίζουν.

Όπως έχει αναφερθεί προηγούμενα, είναι επιτακτική ανάγκη η ενίσχυση επενδύσεων που φέρνουν την ελληνική οικονομία πιο κοντά στην οικονομία της γνώσης, η οποία συναρτάται τόσο με επενδύσεις σε κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, όσο και με επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο. Επομένως, για νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις ή για υφιστάμενες που εκσυγχρονίζονται προτείνεται η επιδότηση της δημιουργίας δραστηριοτήτων, όπως η Ολική Ποιότητα, η Ολοκληρωμένη Διαχείριση, το Μάρκετινγκ με την πρόσληψη του κατάλληλου εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού στο πλαίσιο ολοκληρωμένων επενδυτικών προγραμμάτων ή ως μεμονωμένη δαπάνη.

Από την άλλη πλευρά, η διστακτικότητα των ΜΜΕ να επενδύσουν σε δραστηριότητες Έρευνας και Ανάπτυξης πρέπει να αντιμετωπισθεί μέσα από τη χρηματοδότηση κοινών δράσεων έρευνας και ανάπτυξης που μπορούν να λάβουν ακόμη και τη μορφή ad hoc κοινοπραξιών μεταξύ μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων.

3. Περιφερειακή διάσταση

Αποτελεί κοινή παραδοχή ότι το επιτρεπόμενο ποσοστό ενίσχυσης πρέπει να καθορίζεται με βάση το κατά κεφαλή ΑΕΠ κάθε περιφέρειας και συνεπώς οι περιοχές-ζώνες του νέου επενδυτικού νόμου να ταυτίζονται με αυτές του Νέου Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων της χώρας.

Όσο η χώρα, ακριβώς επειδή δεν πρόλαβε ή δεν φρόντισε να τον αναθεωρήσει, πρέπει να αξιοποιήσει για ορισμένες περιπτώσεις υπό-περιφερειών την παρεχόμενη δυνατότητα «...σε δεόντως αιτιολογημένες περιπτώσεις, τα κράτη μέλη να υποδεικνύουν και άλλες περιφέρειες που συγκροτούν γειτονικές περιοχές και έχουν πληθυσμό τουλάχιστον 50000 κατοίκους, αντιμετωπίζουν δε μείζονα διαρθρωτική αλλαγή ή σχετικά σοβαρή παρακμή σε

σύγκριση με άλλες, παρόμοιες περιφέρειες». Εναπόκειται, δηλαδή, στα κράτη μέλη να αποδείξουν ότι η χορήγηση περιφερειακής επενδυτικής ενίσχυσης στην εκάστοτε περιφέρεια είναι δικαιολογημένη, μέσω αναγνωρισμένων οικονομικών δεικτών και συγκρίσεων με την κατάσταση που επικρατεί στην Κοινότητα. Επιπλέον, κατά την προσπάθεια απάλειψης πολύ συγκεκριμένων περιφερειακών ανισοτήτων, κάτω από το επίπεδο NUTS III, είναι δυνατόν να υποδεικνύονται και άλλες, μικρότερες περιοχές αρκεί να έχουν πληθυσμό τουλάχιστον 20000 κατοίκους. Τα κράτη μέλη που επιθυμούν να κάνουν χρήση της δυνατότητας αυτής οφείλουν να αποδείξουν ότι οι προτεινόμενες περιοχές έχουν, σε σύγκριση με τις άλλες περιοχές της περιφέρειας, μεγαλύτερη ανάγκη οικονομικής ανάπτυξης, βάσει των συνήθων οικονομικών δεικτών, όπως του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, της απασχόλησης ή της ανεργίας, καθώς και δεικτών για την τοπική παραγωγικότητα και εξειδίκευση. Η Επιτροπή χορηγεί περιφερειακές ενισχύσεις για τις ΜΜΕ των περιοχών αυτών, καθώς και τις σχετικές προνομιούχες ΜΜΕ, ωστόσο, λόγω της πιθανότητας νόθευσης του ανταγωνισμού μέσω των παράπλευρων επιπτώσεων στις λιγότερο μειονεκτικές γειτονικές περιφέρειες, δεν εγκρίνει επενδυτικές ενισχύσεις προς μεγάλες επιχειρήσεις των περιοχών αυτών, ούτε επενδυτικές ενισχύσεις με επίλεξιμες δαπάνες άνω των 25 εκατ. Ευρώ.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι με τη χρήση των προαναφερόμενων θα καταστεί δυνατό να μην αδικούνται ορισμένες περιφέρειες, οι οποίες λόγω της συγκέντρωσης μεγάλου αριθμού βιομηχανικών μονάδων σ' ένα συγκεκριμένο χωρικό σημείο τους εμφανίζουν υψηλό περιφερειακό ΑΕΠ, αλλά ταυτόχρονα εξακολουθούν χαρακτηρίζονται από έντονες ενδοπεριφερειακές ανισότητες (όπως για παράδειγμα η Στερεά Ελλάδα όπου οι βιομηχανικές συγκεντρώσεις στα Οινόφυτα δημιουργούν σημαντική

αύξηση του περιφερειακού ΑΕΠ, χωρίς αυτό να είναι αντιπροσωπευτικό του συνόλου της περιφερειακής οικονομίας).

Επιπρόσθετο κριτήριο που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για τις περιφερειακές ενισχύσεις είναι οι τάσεις και χαρακτηριστικά των παραγωγικών τομέων κατά την τελευταία 5ετία (για παράδειγμα θα πρέπει να ενισχύονται οι νέοι δυναμικοί παραγωγικοί τομείς, καθώς και οι τομείς πρωτεύουσας σημασίας για τις τοπικές οικονομίες).

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι η χώρα οφείλει ήδη να προετοιμάζεται για την αναθεώρηση του χάρτη το 2010.

4. Ενισχυόμενοι Φορείς

Οι προτεραιότητες που έχουν δοθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση (μικρές, μεσαίες αλλά και νεοϊδρυόμενες μικρές επιχειρήσεις) είναι σαφείς. Σύμφωνα με αυτές τις προτεραιότητες απαιτείται και η ανάλογη διαμόρφωση των κινήτρων.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι το φάσμα των ενισχυόμενων φορέων είναι ήδη αρκετά ευρύ και επομένως δεν δημιουργεί αποθαρρυντικό παράγοντα επενδύσεων. Κρίνεται όμως σκόπιμος ο εμπλουτισμός των κινήτρων επιδότησης στη βάση κριτηρίων όπως ο αριθμός των νέων θέσεων εργασίας, ο βαθμός προστασίας του περιβάλλοντος, το επίπεδο αξιοποίησης νέων πηγών ενέργειας.

Επιπρόσθετα και στη βάση απόψεων της Ο.Κ.Ε., οι οποίες έχουν εκφρασθεί και σε προηγούμενες Γνώμες², οι προτεραιότητες θα πρέπει να αφορούν επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελληνική Επικράτεια και όχι επιχειρήσεις που δρα-

στηριοποιούνται διεθνώς ή φεύγουν από την Ελληνική Επικράτεια και μεταναστεύουν σε γειτονικές χώρες. Στις τελευταίες περιπτώσεις ελλοχεύει ο κίνδυνος επιδότησης ουσιαστικά της μετεγκατάστασης της επιχείρησης εκτός της ελληνικής επικράτειας αν δεν εξασφαλίζεται η διατήρηση του επιτελικού κέντρου της επιχείρησης στην Ελλάδα.

Τέλος, στις περιπτώσεις επενδύσεων από το εξωτερικό θα πρέπει να αναμένουμε και να έχουμε τη δυνατότητα να αξιολογήσουμε επενδυτικούς φορείς που η χρηματοδότησή τους προέρχεται από venture capital, ΑΚΕΣ ή παρόμοιες χρηματοδοτικές πηγές.

5. Διαδικασίες έγκρισης και καταβολής των ενισχύσεων

Με τα μέχρι σήμερα ελληνικά δεδομένα, οι διαδικασίες έγκρισης αυτές καθ' αυτές είναι ήδη ικανοποιητικές. Αυτό που απαιτεί «βελτίωση» πιθανόν να είναι οι Υπηρεσίες αξιολόγησης, όχι λόγω ικανότητας, αλλά λόγω έλλειψης των κατάλληλων εργαλείων που θα βοηθήσουν στην γρήγορη και φυσικά άρτια αξιολόγηση των προτάσεων. Η υφιστάμενη διαδικασία αξιολόγησης των επενδυτικών προτάσεων πρέπει να βελτιωθεί ως προς το χρόνο τελικής αξιολόγησης, καθώς ως γνωστόν η προθεσμία του διμήνου κατά κανόνα δεν τηρείται. Πρέπει επομένως το θέμα να αναλυθεί και να συζητηθεί, ώστε να βρεθούν λειτουργικές λύσεις. Στο σημείο αυτό και ως προς πρόταση προς συζήτηση η Ο.Κ.Ε. προτείνει τη συγκρότηση ειδικών συμβουλευτικών υπηρεσιών, όπου ο επενδυτής θα μπορούσε να υποβάλει ένα συνοπτικό σημείωμα με το προτεινόμενο σχέδιο πριν

2. Γνώμη 122, «Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη και την Περιφερειακή Σύγκλιση», Δέκεμβριος 2004. Γνώμη 127, «Ίδρυση και λειτουργία βιομηχανικών και βιοτεχνικών εγκαταστάσεων για την αειφόρο ανάπτυξη», Φεβρουάριος 2005. Γνώμη 113, «Η Στρατηγική της Λισσαβόνας και οι ΜΜΕ», Νοέμβριος 2004. Γνώμη 65, «Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα 2000-2006 Γ ΚΠΣ», Νοέμβριος 2001.

υποβάλει το φάκελο για έγκριση ή απόρριψη. Η υπηρεσία θα είναι υποχρεωμένη, σε 10 το αργότερο ημέρες, να απαντήσει περί της επιλεξιμότητας της δράσης ή όχι και στη συνέχεια ο επενδυτής, και ανάλογα με την απάντηση, να υποβάλει τον πλήρη φάκελο της επένδυσης. Η πρόταση θεωρείται ότι θα βοηθήσει αρκετά στη μείωση του χρόνου έγκρισης, αφού θα αποφεύγεται η κατάθεση μη επιλέξιμων προτάσεων, και σε σύντομο διάστημα (ενός διμήνου) θα εξετάζεται η βιωσιμότητα της επένδυσης, προκειμένου να τύχει της ενίσχυσης.

Προβλήματα καθυστερήσεων παρατηρούνται, επίσης, και κατά την εκταμίευση των επιδοτήσεων. Δε νοείται να ολοκληρώνονται και να πιστοποιούνται επενδύσεις και να μην προχωρά άμεσα και να καθυστερεί για μεγάλο χρονικό διάστημα η διαδικασία της εκταμίευσης. Κάτι τέτοιο μειώνει σημαντικά την αξιοπιστία και τη συνεπαγόμενη αποτελεσματικότητα του όποιου επενδυτικού νόμου στην όλη διαδικασία της ανάπτυξης.

Επίσης, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί απαραίτητο στοιχείο της όλης διαδικασίας την εκπροσώπηση των μικρών επιχειρήσεων και των μεσαίων επιχειρήσεων στις Επιτροπές υλοποίησης, ελέγχου και σχεδιασμού του Επενδυτικού Νόμου. Το άμεσο ενδιαφέρον, η συσσωρευμένη εμπειρία και η απαιτούμενη τεχνογνωσία αποτελούν στοιχεία που είναι σε θέση να αξιοποιήσουν οι φορείς των ΜΜΕ κατά τη διαδικασία προγραμματισμού και εφαρμογής του νέου Επενδυτικού Νόμου.

Αναφορικά με το δεύτερο ερώτημα η Ο.Κ.Ε. πιστεύει ότι είναι αναγκαία η δέσμευση και κατανομή πόρων ανάλογα με την περιφέρεια, το είδος των ενισχύσεων και το μέγεθος των επιχειρήσεων. Υπό αυτές τις συνθήκες, και με την ένταξη των πόρων στο πλαίσιο ενός πολυτομεακού προγράμματος που θα αποτελεί αναπό-

σπαστο μέρος μιας ολοκληρωμένης περιφερειακής αναπτυξιακής στρατηγικής, θα διασφαλίζεται η ενίσχυση βιώσιμων φορέων και η υλοποίηση αποδοτικών επενδύσεων, καθώς τα κριτήρια αξιολόγησης και η σχετική διαδικασία δεν θα εξελίσσονται εν κενώ και υπό την επιρροή μη συστηματικών και αθέμιτων παραγόντων.

Επίσης, κρίνεται σκόπιμο οι λειτουργούσες επιχειρήσεις που συμβάλλουν σημαντικά (πάνω από 50%) στον εξαγωγικό προσανατολισμό ή στην υποκατάσταση των εισαγωγών, να εξαιρεθούν από τη διαδικασία βαθμολόγησης και να εγκρίνονται απευθείας, εφόσον βέβαια πληρούν τα κριτήρια της βιωσιμότητας.

Τέλος, όσον αφορά τα αφορολόγητα αποθεματικά η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι δεν θα πρέπει να αξιολογούνται τα επενδυτικά σχέδια εκ των προτέρων. Εξάλλου, για να ενισχυθεί τελικά μία επιχείρηση μέσω των αφορολόγητων αποθεματικών, θα πρέπει να παρουσιάζει κερδοφόρα αποτελέσματα. Άρα, μόνο στην περίπτωση που είναι επιτυχής η υλοποίηση του επενδυτικού σχεδίου μπορεί να ενισχυθεί εμμέσως η επιχείρηση. Η εκ των προτέρων αξιολόγηση των επενδυτικών προτάσεων προκειμένου να υπαχθούν στα φορολογικά κίνητρα, για το σύνολο των επιχειρήσεων ανεξαρτήτως μεγέθους, θα αυξήσει το γραφειοκρατικό βάρος και τις παρενέργειές του.

Το θέμα συνδέεται και με τη γενικευμένη αξιοποίηση του αφορολόγητου αποθεματικού για επενδύσεις από τις μικρές επιχειρήσεις, για το οποίο οι ΜΜΕ έχουν καταθέσει συστηματικά τις προτάσεις τους.

6. Λοιπές Απόψεις-Προτάσεις

Στο ερωτηματολόγιο, το οποίο έχει διακινηθεί, δεν θίγεται το θέμα της επιλεξιμότητας των δαπανών ενός επενδυτικού

σχεδίου και συγκεκριμένα ότι επιλέξιμες είναι οι δαπάνες μόνο σε περίπτωση που πραγματοποιούνται μετά την υποβολή της πρότασης. Η Ο.Κ.Ε. κρίνει ότι το ζήτημα αυτό θα πρέπει να επανεξετασθεί προς την κατεύθυνση μίας μεγαλύτερης ευελιξίας, όπως για παράδειγμα να γίνονται αποδεκτές δαπάνες που έχουν πραγματοποιηθεί

έστω και έξι (6) μήνες πριν την υποβολή της πρότασης, αρκεί να έχουν τηρηθεί οι όροι που θα αναφέρονται στην εγκριτική απόφαση ένταξης της επένδυσης στον Αναπτυξιακό Νόμο.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Νικόλαος Αναλυτής

Στην Ολομέλεια της 4ης Οκτωβρίου 2006 παρέστησαν τα κάτωθι Μέλη
της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Αναλυτής Νικόλαος

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ

Κεφάλας Χαράλαμπος
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Πολίτης Δημήτρης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Α' ΟΜΑΔΑ

Αντζινάς Νικόλαος
Εκπρόσωπος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Ζούλοβιτς Μαργαρίτα
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Κουτσιβίτου Αναστασία
Εκπρόσωπος Σ.Ε.Β.

Μάης Αναστάσιος
Γενικός Διευθυντής Π.Ο.Ξ.

Σκορίνης Νικόλαος
Γενικός Γραμματέας Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Στεφάνου Ιωάννης
Εκπρόσωπος Σ.Ε.Β.

Τσατήρης Γεώργιος
Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

Β' ΟΜΑΔΑ

Αυγητίδης Ελευθέριος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Βουλγαράκης Δημήτριος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Μπούρχας Κωνσταντίνος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Ηλιόπουλος Ηλίας
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Κουτσιμπογιώργος Γεώργιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Κωνσταντινίδης Ιωάννης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Ξενάκης Βασίλειος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Παπαντωνίου Κωνσταντίνος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Αποστολόπουλος Αναστάσιος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Πεπόνης Εμμανουήλ
Γ.Σ.Ε.Ε.

Πολυζωγόπουλος Χρήστος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Γ' ΟΜΑΔΑ

Οικονομίδης Δημήτριος
Εκπρόσωπος Ο.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Γιαννόπουλου Παρασκευά
Προέδρου Ο.Ε.Ε.

Βουμβουλάκης Μιχαήλ
Μέλος Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Γωνιωτάκης Γεώργιος
Πρόεδρος Δ.Σ. ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.

Σωτηρίου Ιωάννης
Εκπρόσωπος Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Γκίνης Σοφοκλής
Γενικός Γραμματέας ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.
σε αναπλήρωση του
Κουκουλάκη Ζαχαρία
Μέλους Δ.Σ. ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.

Λίτσος Φώτης
Μέλος Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Καραγκιοζόπουλος Αχιλλέας
Γενικός Γραμματέας Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Τσεμπερλίδης Νικόλαος
Πρόεδρος Δ.Σ. ΚΕ.Π.ΚΑ.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Παπανίκος Γρηγόριος

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Για κάθε πληροφορία σχετικά με το έργο και τη λειτουργία της Ο.Κ.Ε. είναι στη διάθεσή σας το Τμήμα Δημοσίων & Διεθνών Σχέσεων της Επιτροπής, υπό τη διεύθυνση της Δρος Μάρθας Θεοδώρου.

Τηλ.: 210 9249510-2, Fax: 210 9249514, e-mail: ipr@oke-esc.eu

